

FIGYELJ RÁM! TUDÁS-MŰHELY

A PÉCSI EGYHÁZMEGYE PEDAGÓGIAI
ÉS KATEKÉTIKAI FOLYÓIRATÁNAK
MELLÉKLETE
IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM
2018. JANUÁR

IMPRESSZUM

Főszerkesztő: Bertáné Hargitai Margaréta
Olvasószerkesztő: Hecker Henrietta, Köpenczei Csenge
Szerkesztőségi munkatárs: Molnár Gitta
Szerkesztőbizottság: Heidl György, Sümegi József,
Tóth László, Tóth Lászlóné
Szerkesztőség: 7621 Pécs, Dóm tér 2.
E-mail: figyeljram@pecs.egyhazmegye.hu
Kiadó: Pécsi Egyházmegye 7621 Pécs, Dóm tér 2.
Kiadásért felelős személy: Bertáné Hargitai Margaréta
fotók: Pixabay

HU ISSN 2498-5503

A következő lapszám 2018 májusában jelenik meg.
Lapzárta: 2018. április 15.

SZÁMUNK SZERZŐI

BICSKEI BALÁZS

Szekszárdi Kolping Szakképző Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

A TANFELÜGYELETI RENDSZER RÉGEN ÉS MA (28.o.)

FODOR GABRIELLA

Paksi Balogh Antal Katolikus Általános Iskola és Gimnázium, tanár,
munkaközösség-vezető

REMÉNYTELJES MÁRCIUS (19.o.)

HELSTÁB ÁKOS

Szent Mór Iskolaközpont, tanár, munkaközösség-vezető

A BIOLÓGIAOKTATÁS TÁVLATAI (3.o.)

MI IS A HELYZET?

Hagyományos értelemben a cél nyilvánvalóan az, hogy felkészítsünk az életre és az eredményes érettségi vizsgára. Ebből az érettségi az, ami mérhető, mérvadó és valódi célként jelenik meg. Az, hogy az életre sikerült-e felkészítenünk valakit, az olyan sok tényezőtől függ, hogy valójában keveset foglalkozunk vele. Nem mérhető és nem is érhető tetten az a felelősségünk, ami ezen van. Jelen oktatási rendszerünk elsődleges mérhető célja tehát annak az IQ-nak és memóriának a fejlesztése, mely lehetővé teszi az eredményes érettségit.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az életben ennek az IQ-nak mintegy töredékét használjuk csupán. A valóságban a sike-

resség, a boldogság, kiegyensúlyozottság jóval nagyobb részt az EQ-ra, az érzelmi intelligenciára épül. Ma már nem annyira a meglevő tudáson, mint a meglevő tudás alkalmazási képességén van hangsúly. A munkahelyeken sokkal inkább elvárt az alkalmazkodó készség, az együttműködő készség, a rugalmasság, a tudásépítés, az informatikai eszközök használata és a problémamegoldó képesség. Amihez régen a memóriára volt szükség, arra immár sok-sok készülék áll rendelkezésre.

Ha az IQ- és a memóriafejlesztésre épülő rendszerünket hirtelen akarnánk átfordítani a mostani elvárásokra, akkor kitörne a káosz és a pánik. Erre ugyanis nem vagyunk felkészülve. Agyunk arra állt rá, hogy a meglevő rendszerhez alkalmazkodjon. Az EQ hirtelen nagymértékű használatával sokan nem is képesek megbirkózni a valós életben. Több munkahelyet is el kell fogyasztaniuk, míg

éretté válnak arra, hogy megállhassák a helyüket. Agyunk ugyanis, bár nagyon rugalmas és jól képes alkalmazkodni, nem képes most rögtön, azonnal reagálni. Az átállás sokszor lassú folyamat.

6. és 7. évfolyamos diákokkal próbáltam dominánsan EQ-fejlesztésre épülő természetismeret- és biológiaórákat tartani. Sokan megjedtek tőle, diákok és szülők is. Mi lesz így? Hogyan lesz majd érettségi? Most akkor játszunk vagy tanulunk? Sokan nem szerették a kreatív feladatokat. Tanulni, magolni akartak, és várták belőle a számonkérést. Erre állt rá az agyuk, mely a kreatív területeket addig kisebb mértékben használta. Könnyebb volt bemagolni, mint kitalálni, megvalósítani, megérteni, alkalmazni. Részben vissza kellett hoznom a régi rendszert.

A másik megfigyelésem, hogy vannak diákok, akik semmilyen módon nem fej-

leszthetők. Sem IQ-ban, sem EQ-ban. Valami eldugult. Épült egy olyan fal a rendszer és a diák között, amit egyéniségem próbálkozásai-val sem tudtam átlépni. Agyunk az információkat olyan útvonalon kezeli, mely érzelmi függés alatt van. Idegpályáink úgy épülnek fel, hogy az adatok először a limbikus rendszernek nevezett érzelmi központot érik el, s csak azután - egy másik útvonalon - a prefrontális kérget. Ennek következtében minden információ érzelmi töltetet kap. Ha a limbikus rendszer véleménye az, hogy az információ érdektelen vagy unalmas, akkor a prefrontális kéregbe alig jut valami. A stressz alatt levő diák is alig-alig tud megjegyezni bármit. Szervezete a védelemre van felkészülve. Ugyanígy vannak eldugulva azoknak az információs csatornáik is, akiknek az életében valamilyen nehézség van. Egyszerűen nem tudnak koncentrálni. Hasonlóan

azokhoz a függőkhöz, akiknek például a biológiaóra közben szenvedélyük tárgyán jár az esze. Ugyan kit érdekel a biológiai oxidáció, mikor Julcsi tegnap rám írt a Facebookon? Vagy kit hat meg az élőlények rendszerezése, mikor a szüleim tegnap veszekedtek otthon? Jaj, csak nehogy elváljanak!

DUGULÁSELHÁRÍTÁS

Az információs csatornák kitisztítása kétségkívül olyan feladat, melyre nincsenek minden esetben bevált gyakorlatok. Ha a tanórai feladatban van kihívás, érdekes, hasznos, használható, akkor a csatorna magától is kitisztulhat, elvonva a figyelmet arról, ami egyébként a mindennapi életben dugulást okozott. Az azonban, hogy kinek milyen irányú a beállítottsága és mik az erősségei, alapvetően befolyásolják azt, hogy mi az, ami számára érdekes és hasznos. Ez ad a belső motívációinak egy olyan alap irá-

nyultságot, ami meghatározza azt, hogy teljesen rá tud-e koncentrálni egy adott feladatra, el tud-e benne mélyülni, és az örömet - úgy mondjuk flow-élményt - okoz-e neki. Ebben a tekintetben mindenki más.

Howard Gardner egyenesen hétféle intelligenciáról beszél, amik ezt az alap állapotot meghatározzák. Mivel mindenki az erősségeit szereti legjobban használni, a jól járható információs útvonalak is ahhoz fognak a legközelebb állni. A nyelvi, logikai-matematikai, téri, zenei, testi-kinesztéziás, valamint interperszonális és intraperszonális intelligenciák közül csak az első három tartozik az IQ témakörébe. A megfigyelések szerint, ha az egyiket fejlesztjük, az húzza magával a többit is. Különösen érvényes ez az erősségeinkre.

Hogyan lehet kihasználni ezeket a jól átjárható csatornákat? Úgy, hogy a tananyag feldolgozására több csatornát

is biztosítunk. Ezeket többnyire a diákok maguk találják meg, hiszen ők maguk tudják a legjobban, hogy mi az, ami számukra örömet okoz. Nézzünk egy kellemetlen témát, mondjuk a biológiai oxidációt. Hogyan tudná feldolgozni az, aki a szóbeli magyarázat megértésében gyenge, és mondjuk a logikai-matematikai képességei is alacsonyak. A térben erőseknek segítenek az ábrák és modellek. A zenei gondolkodásúak dallamot adhatnak neki, megzenésíthetik, versbe önthetik. A testi-kinesztéziás intelligenciában erősek elmutogathatják, eljátszhatják, az interperszonálisak egymásnak magyarázzák el, míg az intraperszonálisak azon törhetik a fejüket, hogy ez számukra miért hasznos. Mindezek más-más útjai az információ feldolgozásának. Ugyanannak a témának a feldolgozása tehát több úton is megvalósítható úgy, hogy az illető jobban érezze magát benne. A dugulás elhárításá-

nak az egyik módja tehát az, hogy megkeressük a legjobban átjárható csatornát. A nagyobb probléma akkor van, ha nincsenek átjárható csatornák. Ez akkor fordul elő, ha valaki olyan stresszhelyzetben van, hogy számára éppen egyik terület sem releváns. Ebben az esetben a személyes beszélgetésen túl a szülőkkal való kommunikáció és az iskola-pszichológus lehet hathatós segítség a pedagógus számára. Akárhogy is szépítjük, amíg ez a stresszhelyzet nem oldódik, a gyermek csak bukdácsolni fog pótvizsgáról pótvizsgára. Ennek megoldása fontosabb, mint hogy jelen legyen a tanórán. A kudarcaiba belefáradt, depressziós vagy éppen a már számítógépfüggő, esetleg drogproblémákkal küzdő diák számára ez a fajta duguláselhárítás nemcsak a tanulás, hanem az életminőség szempontjából is nagyon fontos.

Ha 100%-nak vesszük azt az

adatmennyiséget, amit egy órán szeretnénk a diákoknak átadni, akkor nagyon jól tudjuk, hogy annak az alig 10%-a marad meg. Ezen az arányon némileg javít a jegyzetelés, a gyakorlati feldolgozás, az IKT használata, a táblai rajzok, tankönyvi ábrák, kiemeléses módszerek, pókhálóábrák, csoportos feldolgozás, folyamatábrák, drámapedagógia vagy más olyan trükkök, melyekkel az EQ felé próbáljuk tolni az információt. Mivel ezek a módszerek mindenkinél máshogy működnek a különböző erősségeik miatt, ezért ismét csak részben érünk el sikereket.

SZEMÉLYRE SZABVA

Jövő oktatási rendszerünk legnagyobb kihívása éppen az, hogy személyre szabott lesz. Mindenki a saját intelligenciaterületeinek, belső motivációinak megfelelően dolgozhatja fel az információkat a tanárok facilitátori

segítsége, útmutatásai mellett. A tanmeneteket más-hogy kell felépíteni úgy, hogy szabad tér maradjon az egyéni fejlődésnek. A legnagyobb kihívás ebben a rendszerben az, hogy hogyan lehet mérhetővé tenni. A különböző intelligencia-területek ugyanis nagyon nehezen összehasonlíthatók. A célunk elsősorban az, hogy mestereket képezzünk, akik belső motivációból keresik a tudást, a saját, jól felfogott jövőjük érdekében. Maga az osztályzás mint külső motiváció, inkább gátja ennek, mintsem segítség. Egy olyan értékelési rendszer, amely mérhető, de alacsony külső motivációs ereje van, mert kevés distresszfaktort hordoz magában, játékpénz.

Komolytalannak hangzik, de ha megértjük a működését, akkor jól használható IQ-EQ konvertibilis mérhető valutává válik.

Az eustresszre, tehát a kihívásokban rejlő hajtóerőre

szükségünk van. Ez segíti a tanulási folyamatot, a monotóniatúrést, a memória és logika használatát, valamint olyan kreatív megoldások felé mutat, melyek a jövőben nagyon jól használhatók lesznek. A distressz romboló hatása szorongásban, depresszióban, értéktelenség érzésben, állandó kudarcok formájában jelenik meg. Ezt nem kívánjuk!

A játékpénz olyan lehetőséget teremt, melyből lehet többet és még többet szerezni. Ez eustresszforrás. Nem méricskél úgy, ahogy a jegyek. Aki ötös, az jeles, de aki kettes, az már kicsit ostoba, és valószínűleg az is marad. A játékpénz akkor működik jól, ha lehetőség van rá, hogy több munkával többet szerezzek. Igen ám, de nem mindenki szeret minden munkaformát. Kidolgozva egy olyan rendszert, mely lehetővé teszi, hogy a különböző munkaformákban nagyjából arányos energia-befektetéssel lehessen játékk-

pénzhez jutni, nagyban segíti a tanulási folyamatot. Ha abban gondolkodunk, hogy 500 kredit ér egy 5-öst, akkor 400 ér egy 4-est, és 180-at még mindig csak 1-esre lehet beváltani. Alapvető elvárás a jelen rendszerben, hogy a diáknak havonta egy

jegye legalább legyen. Ez azt jelenti, hogy a megszerezhető játékpénz értéket kell hogy képviseljen. Átlagos munkával havonta legalább egy 5-ösnek megszerezhetővé kell válnia, viszont a gyenge teljesítmény, a kifejezett lustaság ne érjen egy kettést sem. A tehetséges, azaz szorgalmas diákok az átlagnál több bevételhez juthatnak, tehát lehet akár két ötösük is, vagy három, illetve a plusz bevételeiket átvihetik a következő hónapra.

Lehetővé kell tehát tenni, hogy a különböző feldolgozási módok elérhetővé te-

gyék a jelest, de plusz munkával többet is. Nézzünk bele egy erre épülő, heti két órás tizenegyedikes biológiantanmenetbe:

Óra	Tananyag	EQ-fejlesztés	IQ-fejlesztés	Tehetség-gondozás	Összes bevétel
1-2.	A sejtek felépítése A víz jellemzői	Projekt 100 Kr.	Fogalmak 100 Kr.	Kutatás 100 Kr.	Maximum 300 Kr.

Ebben a példában azt látjuk, hogy a tankönyv két leckéjét kétféleképpen lehet feldolgozni 100-100 kredit bevételért. Ehhez gyűjthető még 100 kredit kutatómunkával, ami azonban már felette van az elvárásoknak. Havi nyolc órában így az alap munkával 400 kredit gyűjthető. Ebből adódik, hogy aki projektet végez, kénytelen kicsit megtanulni a fogalmakból, de aki fogalmakat magol, kénytelen kicsit részt venni a kreatív projektben is, ha 500 kreditet össze akar gyűjteni az 5-ösért. Ha mindkettőben teljes bedobással részt vesz, már 800 kreditet gyűjthet a

hónapban, amiből 500-at beválthat egy 5-ösre, 300-at pedig továbbvihet a következő hónapra. A kutatók, a legszorgalmasabbak még sikeresebbek lehetnek.

Azok a diákok azonban, akik egyik területen sem hajlandók bedobni magukat, nem érhetik el az elégséges szintet.

A játékpénz tehát nem úgy működik, mint a hagyományos jegyek, mégis mérhető eredményt ad. Egy projekt során egy 2-esre–3-asra való kreditet lehet összegyűjteni. Ez egészen más hozzáállást kíván, mint a jegyek gyűjtése! További előnye, hogy jobban hasonlít a valós élethez. Több munka, több bevétel.

Az EQ fejlesztése elsősorban úgy történik, hogy meghatározunk egy elérendő célt, egy megvalósítandó projektet, mely a téma tudásanyagát kell hogy feldolgozza. A megvalósítás skálája lehet nagyon széles. Mindenki megkeresheti azt az utat,

ami az erősségeinek leginkább megfelelő. Az eredményen pedig látszik, hogy igényes vagy összecsapott munkáról van-e szó.

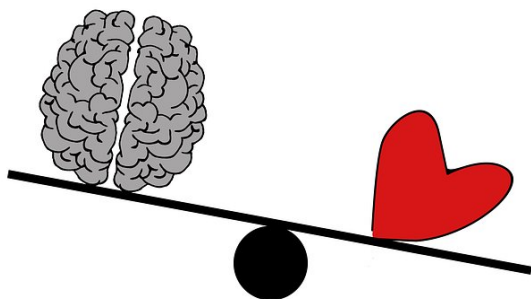
Az IQ-fejlesztést könnyű értékelni, hiszen a fogalmak pontos ismerete, az ábraelemzések, tesztek könnyen pontozhatók. Az IQ-fejlesztés azonban az esetek többségében igényel tanári magyarázatot is. Ez elsősorban frontális munkában történhet a témák, projektek elején.

Mivel ebben a rendszerben nincs házi feladat, a tehetséggondozás lehetővé tétele kutatómunkákban vagy gyakorlati feladatok végrehajtásában (pl. növénygyűjtemény-készítés, csíráztatás, cikkírás) jelenik meg.

Ebben a rendszerben folyamatosan lehetőség van javításra, plusz munka végzésére, ami a belső motivációt erősíti. A legnagyobb nehézség a különböző munkaformák folyamatos koordinálása miatt van. Ezek ugyanis egymással

párhuzamosan folynak különböző zajszinten, különböző intenzitással. Azok számára, akiknek ez nehezíti a figyelmet, segítség lehet a fülhallgató használata, akár szöveg nélküli zenehallgatás közben. (A szöveges zene ront a tanulási folyamaton, mert ugyanazon agyi pályákat köti le.)

A projektek bemutatása (EQ) és a számonkérések (IQ) jelentik a kreditben való értékelést, amiket a kutatók bemutatásával lehet egészíteni. A kreditben való gondolkodás pedig egészen finom árnyalását teszi lehetővé az értékelésnek. Kinek-

kinek az érdemei szerint. A jegykonvertibilis játékpénz olyan hajtóereje lehet a tanulásnak, mint a számítógépes játékok esetében a megszerzett pontok vagy elért szintek. Ezek arra sarkallják a játékost, hogy még több pontot, még magasabb szintet érjen el. Gyakorlatilag gamifikálja az oktatást, ami az utóbbi időben népszerű motivációs forma. Ilyenkor ugyanis a dopamin nevű jutalomhormon termelődik, mely a játékost arra készíti, hogy újra és újra próbálkozzon a magasabb pontszám érdekében. Nincs veszítenivaló, hiszen csak pozitív értékelés van. A kevesebbhez pedig bármikor lehet hozzátenni. Arra kell ügyelni, hogy a pénz jegyre való átváltásának pontosan meghatározott ideje legyen. Ez ismét csak a valós életre készít fel. A határidő után már csak a következő hónapban lehet beváltani. Ha csak 200 kredit gyűlt össze,

akkor 2-esre, ha több, akkor többre. Ez növeli az én tudatos felelősségét, amire a mai világban nagy szükség van.

AZ IDŐ GÁTJAI

A jövő oktatásában újra kell majd gondolnunk az időt. Egy-egy téma feldolgozása alig-alig megvalósítható a 45 perces keretek között. A tankönyvek ehhez igazodnak több-kevesebb sikerrel. Az uniformizált rendszerben inkább több anyagot adnak meg, mint kevesebbet, nehogy üresjárat legyen az órán. Emiatt azonban a legtöbb tankönyv a lassabb osztályok számára tarthatatlan. Olyan osztályba ritkán botlani, akikkel a tankönyv által diktált menetet tartani lehet. Ennek után kapkodás, felületesség vagy leckék kihagyása lesz a következménye. A tanmeneteket év közben többször is felül kell vizsgálni, mert a tényleges haladástól sokszor

jelentős eltérések is mutatkoznak.

Marad a dilemma, hogy mélyebben tanítsak-e meg egy általam fontosnak vélt tananyagot, és maradjak le a tanmenetben, vagy tanítsak felületesen, és akkor az adott tananyag egyes részletei maradjanak ki.

Ha a valós életre készítünk fel, akkor célokban és projektekben kell gondolkodnunk. A „dolgozóknak” tudniuk kell, hogy mi a cél, mit kell megvalósítani. Tudniuk kell, hogy erre milyen eszközök és mennyi idő áll a rendelkezésükre. Tudniuk kell, hogy számíthatnak-e szakmai segítségre a feladattal kapcsolatban, hiszen az oktatás rendszerében minden új feladat tele van ismeretlennel. Ugyanígy tudniuk kell, hogy a cél milyen kézzelfogható jutalom érdekében van kitűzve, Magyarán hány kredit jár majd érte. Ez az oka annak, hogy a tanár facilitátorként kell hogy jelen legyen az órán.

Beindítja a folyamatot, meghatározza a célt, válaszol a felmerülő kérdésekre, de nem ő határozza meg a végrehajtási utat. A facilitátor végig jelen van segítőként, tanácsadóként, valamint a végső értékelést, minősítést is ő végzi. Ha a feladat végrehajtása pontatlan vagy felületes, akkor újabb tanácsokat adhat a jobb „munkavégzés” érdekében. Én arra törekszem, hogy egy általános, magyarázó-motiváló bevezető után a megfogalmazott projektet vezetem végig. Ez legalább kettő, de néha négy tanórán átívelő feladat. A források feldolgozása, a projekt megvalósítása, a projekt bemutatása, illetve az ezzel párhuzamosan zajló fogalmak feldolgozása és megtanulása, számonkérése nagyobb időintervallumot igényel. Az egymással párhuzamosan zajló munkaformák miatt kaotikusnak tűnhet egy-egy ilyen projekt, ám a végeredmény mégiscsak azt mutatja,

hogy a kitűzött cél sokféle formában, de magvalósult. Az értékelés pedig megmutatja, hogy kinek milyen minőségben sikerült.

A digitális tér

A ma felnövekvő nemzedék egészen máshogy használja az informatikai eszközöket, hiszen ebbe nőtt bele. Ez azt is jelenti, hogy az anyanyelve változott meg. Mi, akik felnőttként tanuljuk, némi akcentussal, kevesebb természetességgel mozgunk ebben. Mégis, mivel nagyobb a rálátásunk a világra, mi tudunk igazán irányt szabni a digitális világ felhasználási lehetőségeinek. A szomorú hír ebben az, hogy a digitális tábla már csak egy kis eszköz a repertoárban. Természetesen hasznos része a jól felszerelt tantermeknek, ám az előbb említett személyre szabott oktatást nem lehet vele megvalósítani. Az, hogy a jövőben a dolgozóknak

készség szinten kell a munkahelyi feladatokban használni IKT-eszközöket, alapvetően átgondolásra ösztönöz. Ha arra a világra akarjuk felkészíteni a diákokat, ahol profi felhasználónak kell lenniük, akkor kevesebb uniformizált oktatási eszközt kell használnunk.

Ha a tantermek falait az internet hozzáférhetőségével tágítjuk ki, és a diákok kezébe olyan eszközöket adunk, melyekkel a forrásokat pillanatok alatt megtalálhatják és használhatják, egy egészen más oktatási szemlélet tárul fel előttünk. Ha ebbe belegondolunk, akkor megértjük, hogy már nem lesz szükség tankönyvekre. Tudásanyagok, képek, filmek, grafikonok mind-mind elképesztő mennyiségben állnak a rendelkezésünkre. Természetesen hasznos, haszontalan és káros tartalmakkal együtt. A szűrés megoldása szinte lehetetlen. Éppen ezért ezeknek az eszközöknek a

használata sokakban félelmet kelt. A technológia azonban lehetővé teszi a megnyitott tartalmak könyvelését. Mintha csak bekamerázva lennének ezek a készülékek. Ennek tudatában a diákok inkább óvakodnak a nemkívánatos tartalmak keresésétől, megnyitásától. Ennek nem az osztályterem a helye, ugyanúgy, ahogy a dohányzásnak vagy szeszesital-fogyasztásnak sem.

Próbálkozások mindig is lesznek. A kamasz lét velejárója, hogy keresi a határokat, és ha azokra rátalál, figyelmeztet a határőrséget. Ennek a tesztelése természetesen a határátlépés. Ezt komolyan kell venni, ha nem akarunk illegális határátlépők sokaságával szembenézni ezen a fronton is.

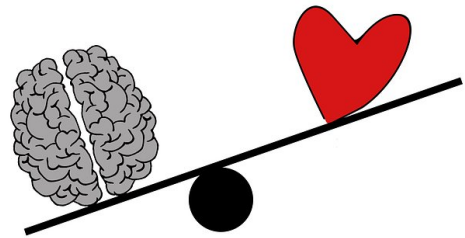
Nagyon fontos ez a tanulási terület is: hogyan használjuk jól a digitális eszközeinket? Ezeket a tanórán irányítva használjuk, és nem használhatunk bármilyen alkalma-

zást vagy nyithatunk meg bármilyen oldalt. Az ilyen határátlépéseknek következménye kell hogy legyen, akár kredit befizetése mellett is. Meg szoktam engedni, hogy a táblára kivetített adatokról vagy a táblai rajzokról felvételt készítsenek. Miután már tudják, hogy ennek a határait nem érdemes feszegetni, nem tapasztaltam visszaélést. Az egy másik kérdés, hogy adott esetben több készségük fejlődik, ha az ábrát maguk készítik el fűzetükbe. Adódnak azonban olyan helyzetek, amikor erre nincs idő. Azután meg ismét meglepő látni, hogy az általam készített táblai rajzot osztják meg egymással a Facebookon. A kitágult osztályterem és tanóra helyszínei a megosztó oldalak lehetnek. Ez a kitágult tér számunkra már nehezebben átlátható, és emiatt egész más tanítási stratégiát igényel. Míg régen, nagyjából beláttuk a tantermeinket, és tudtuk, hogy mi zajlik az óráinkon, ma már ez egész más értelmet nyer, és

más stratégiákat kell alkalmaznunk a határok tiszteletben tartására.

Ahol nincsenek kompromisszumok

A fakultáció az érettségire és elsősorban az emelt szintű érettségire való felkészülés helye. Bár tudni kell értelmezni a kísérleteket, ez a tanulási forma szinte teljesen az IQ fejlesztésére épít. Nagy dilemma, hogy például egy orvosi egyetemre való felkészüléshez kell-e a külön tanár. Ezt csak azoknak a diákoknak fontos, akiknek nincs kellő belső motivációjuk ahhoz, hogy maguktól is kezükbe vegyék a tankönyvet, vagy

alacsony az önértékelésük. Az eredmény azonban itt sem a külön tanáron fog múlni.

A fakultációkon történik az érettségi követelményrendszerének átbeszélése és megtanulása. Az érettségivel feladattípusok gyakorlása mellett a szóbeli feleleten is nagy hangsúly van. Hiába a tudás, ha stresszhelyzetben nem jön elő. Ezt gyakorolni kell. Azok a diákok, akiknek alacsony a monotóniatűrése, fejlődniük kell abban, hogy a tananyagot újra és újra elővegyék és memorizálják. Az agy erre nagyon hatékonyan rá tud állni, csak időt kell hagyni neki. Éppen ezért van több elméleti és írásbeli házi feladat. Ez kényszeríti rá a diákokat arra, hogy a tananyagot otthon is elővegyék.

Sok diák a kifogások tengerét adja elő, hogy miért nem tudott készülni. A fakultáción azonban ugyanúgy nincsenek ebben kompromisszu-

mok, ahogy az érettségiben sem lesznek. Aki önként választja ezt a fejlesztési formát, annak tisztában kell vele lennie, hogy amíg az emelt szintű érettségik rendszere nem változik, a biológiaérettségi a legnehezebbek között lesz. Aki kifogásokat keres, abban kevés a belső motiváció és az elszántság ahhoz, hogy ezt a lécet meg tudja ugrani. Ebben az esetben olyan irányt kell keresni, ahol a léccel megugorható. Ez itt nem az önsajnálathelye, hanem a küzdelemé. Olyasmi, mint egy katonai kiképzés, csak az egész az agyban zajlik. Agyunk pedig, ha a csatornák tiszták, elképesztő teljesítményekre képes. A mi dolgunk pedig, hogy megpróbáljuk belőle kihozni a maximumot.

IRODALOM:

1. CSÍKSZENTMIHÁLYI MIHÁLY: **FLOW – AZ ÁRAMLAT**, AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST, 1997
2. CZAKÓ GÁBOR: **BEAVATÁS - AZ ELDOBHATÓ FÖLD**, BOLDOG SALAMON KIADÓ, BUDAPEST, 2002
3. DANIEL GOLEMAN: **ÉRZELMI INTELLIGENCIA**, HÁTTÉR KIADÓ, 1997
4. DANIEL H. PINK: **MOTIVÁCIÓ 3.0**, HVG KIADÓ ZRT, 2010
5. GARDNER, HOWARD: **MULTIPLE APPROACHES TO UNDERSTANDING**. IN: ILERIS, K. (ED.) (2009)
6. GORDON, THOMAS: **A TANÁRI HATÉKONYSÁG FEJLESZTÉSE**, GONDOLAT KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 1991
7. GRÜN, ANSELM: **HOGYAN KERÜLJÜK EL A KIÉGÉST**, JEL KIADÓ, BUDAPEST, 2016
8. KLEIN SÁNDOR: **TANULNI JÓ!**, EDGE 2000 KIADÓ, BUDAPEST, 2012
9. JESSICA JOELLE ALEXANDER, IBEN DISSING SANDAHL: **GYEREKNEVELÉS DÁN MÓDRA**, HVG KIADÓ ZRT, 2017
10. JOACHIM BAUER: **A TESTÜNK NEM FELEJT**, ÚRSUS LIBRIS KIADÓ, 2011
11. NORMAN DOIDGE: **VÁLTOZÓ AGY**, PARK KIADÓ, 2011
12. PRIEVARA TIBOR: **A 21. SZÁZADI TANÁR**, NETEDUCATIO KFT, 2015
13. UZSALYNÉ PÉCSI RITA: **NEVELÉS AZ ÉLET SZOLGÁLATA 1-5. KULCS A MUZSIKÁHOZ** KIADÓ, 2011

Időtartam kb. 20 perc

Díszlet, kellék: ünnepi installáció, színpad elején p-f-z virágkompozíció, 3 virágláda, hajlítható rúd p-f-z selyemvirággal díszítve (kapu)

Öltözet: énekkar: palotás ruha kokárdával; versmondók: fekete-fehér ünneplő; mozgásos szereplők: fekete ruha zöld selyemsállal; 2 kicsi: népies öltözet

Színpadon énekkar palotás ruhában, karéjban a szövegmondó körül, a színpad elején.

Bal oldalon mozgásos csoport (8 fő) két sorban.

Szövegmondó (mikroport vagy hordozható mikrofon):

Amikor hőseinkre gondolunk, szívünket előnti a büszkeség és a remény. A büszkeség magyarságunkra, őseinkre, és a remény, hogy az 1848/49-es lelkesedést újra és újra átélhetjük. Emlékezzünk azokra, akik bátrak és elszántak voltak, akik összefogtak, akik példaképeinkké lettek. Merjünk mi is nagyot álmodni, nagyot tenni! Színpad szélére megy.

Ha erőt kell merítenünk, tegyük ezt hőseink példájából, hisz emlékük örökké köztünk él.

Színpadról lemegy.

Énekkar jobb oldalon hátul sorokba rendeződik.

Versmondó 1 (hordozható mikrofon): Közönségből jön a színpadra.

Vannak napok, melyek nem szállnak el,

De az idők végéig megmaradnak,

Mint csillagok ragyognak boldogan,

S fényt szórnak minden születő tavasznak.

Valamikor szép tüzes napok voltak,

Most enyhe és derűs fénnel ragyognak.
Ilyen nap volt az, melynek fordulója
Ibolyáit ma a szívünkbe szórja.

Versmondó 2 (hordozható mikrofon): Közönségből jön a színpadra.

Ó, akkor, egykor, ifjú Jókai
És lángoló Petőfi szava zengett,
Kokárda lengett és zászló lobogott;
A költő kérdett és felelt a nemzet.
Ma nem tördel bilincset s börtönajtót
Lelkes tömeg, de munka dala harsog,
Szépség, igazság lassan megy előre,
Egy szebb, igazabb, boldogabb jövőbe.

Versmondó 3 (hordozható mikrofon): Közönségből jön a színpadra.

De azért lelkünk búsan visszanéz,
És emlékezve mámoros lesz tőled,
Túnt március nagy napja, szép tavasz,
Mely fölráztad a szunnyadó erőket,
Mely új tavaszok napját égre hoztad,
Mely új remények ibolyáját fontad.
Ó nagy nap, szép nap, légy örökre áldott,
Hozz mindig új fényt, új dalt, új virágot!

Versmondó 1-2-3 a színpad elejére áll egymás mellé.

Zene: Nemzeti dal zongorán mp3 (szöveg nélküli változat)

Versmondó 1-2-3 együtt (alatta zene):

Nemzeti dal 1. vsz. A refrént a közönség közé vegyülő beépített

tömeg visszhangozza.

Majd versmondó 1-2-3 színpad bal oldalára sorba.

Zene: Márc.15. mp3

Közben mozgásos jelenet. Zene indulásakor a további versmondók beállnak sorban az énekkar elé.

Versmondó 4-5-6 az álló mikrofonokhoz lép.

Versmondó 4:

Még kér a nép, most adjatok neki!
Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?
Nem hallottátok Dózsa György hírét?
Izzó vastrónon őt elégetétek,
De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz; úgy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!

S a nép hajdan csak eledelt kívánt,
Mivelhogy akkor még állat vala;
De az állatból végre ember lett,
S emberhez illik, hogy legyen joga.
Jogot tehát, emberjogot a népnek!
Mert jogtalanság a legrútabb bélyeg
Isten teremtményén, s ki rásüti:
Isten kezét el nem kerülheti.

Versmondó 5:

S miért vagytok ti kiváltságosok?
Miért a jog csupán tinálatok?

Apáitok megszerzék a hazát,
De rája a nép-izzadás csorog.
Mit ér, csak ekkép szólni: itt a bánya!
Kéz is kell még, mely a földet kihányja,
Amíg föltűnik az aranynak ere...
S e kéznek nincsen semmi érdeme?

S ti, kik valljátok olyan gőgösen:
Mienk a haza és mienk a jog!
Hazátokkal mit tennétek vajon,
Ha az ellenség ütne rajtatok?...
De ezt kérdezni! engedelmet kérek,
Majd elfeledtem győri vitézségték.
Mikor emeltek már emlékszóbot
A sok hős lábna, mely ott úgy futott?

Versmondó 6:

Jogot a népnek, az emberiség
Nagy szent nevében, adjatok jogot,
S a hon nevében egyszersmind, amely
Eldől, ha nem nyer új védoszlopot.
Az alkotmány rózsája a tiétek,
Töviseit a nép közé vetétek;
Ide a rózsa néhány levelét
S vegyétek vissza a tövis felét!

Még kér a nép, most adjatok neki;
Vagy nem tudjátok: mily szörnyű a nép,
Ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad?
Nem hallottátok Dózsa György hírét?
Izzó vastrónon őt elégetétek,
De szellemét a tűz nem égeté meg,

Mert az maga tűz... ugy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!

Versmondó 4-5-6 visszaáll a sorba.
Énekkar karéjba előre.

Zene énekkel: Kormorán: Magyarország. Ha én rózsa volnék
zenei alapja mp3 – Közben mozgásos jelenet.
Van nekünk egy zászlónk, mit nem téphetnek szét,
A színek maradnak, akármilyen a szél,
Álmainkban álmodtunk, jó lenne szeretni,
Legyen olyan hely, hol jó magyarnak lenni.

Legyen végre egy ország, hol a szavakat kimondhatják.
Legyen végre egy nép, mely elmondhatja kínját.
Legyen végre sok ember, kik tudják, hol a mennyország.
Az lesz az a hely, mit úgy hívnak: Magyarország.

Énekkar jobb oldalon hátul sorokba rendeződik.

Versmondó 7 (álló mikrofonhoz lép)
Kelj föl rab-ágyad kópárnáiról,
Beteg, megsibbadt gondolat!
Kiálts fel érzés! mely nyögél
Elfojtott, vérző szív alatt.

Oh, jőjete ki, láncra vert rabok,
Lássátok a boldog, dicső napot,
S a honra, mely soká túrt veletek,
Derút, vigaszt és áldást hozzatok.

Versmondó 7 vissza a helyére.

Zene: eső hang, Szabadság, szerelem instrumentális mp3
Közben mozgásos jelenet fekete esernyőkkel. A jelenet vége felé leguggolnak, az esernyőkkel zárt kupolát alakítanak. A réseken kidugnak p-f-z madárcákat és virágokat, majd elhelyezik azokat a színpad elején lévő virágládákban. Az esernyőket összecsucsják, és a színpad hátsó részén leteszik.

Versmondó 8-9-10 álló mikrofonokhoz lép.

Versmondó 8:

Magyar történet múzsája,
Vésőd soká nyugodott.
Vedd föl azt s örök táblára
Vésd föl ezt a nagy napot!

Nagyapáink és apáink,
Míg egy század elhaladt,
Nem tevének annyit, mint mi
Huszonnégy óra alatt.

Csattogjatok, csattogjatok,
Gondolatink szárnyai,
Nem vagytok már többé rabok,
Szét szabad már szállani.

Szálljatok szét a hazában,
Melyet eddig láncotok
Égető karikájában
Kínosan sirattatok.

Versmondó 9:

Ott áll majd a krónikákban
Neved, pesti ifjuság,
A hon a halálórában
Benned lelte orvosát.

Míg az országgyűlés ott fenn,
Mint szokása régóta,
Csak beszélt nagy sikeretlen:
Itt megkondult az óra!

Tettre, ifjak, tette végre,
Verjük le a lakatot,
Mit sajtónkra, e szentségre,
Istentelen kéz rakott.

Egy kiáltás, egy mennydörgés
Volt az ezerek hangja,
Odatört a sajtóhoz és
Zárját lepattantotta.

Versmondó 10:

Nem elég... most föl Budára,
Ott egy író fogva van,
Mert nemzetének javára
Célozott munkáiban.

A rab író oly örömmel
S diadallal hoztuk el,
Aminőt ez az öreg hely
Mátyás alatt ünnepelt! -

Magyar történet múzsája,
Vésd ezeket kövedre,
Az utóvilág tudtára
Ottan álljon örökre.

Versmondó 8-9-10 visszalép a helyére. Versmondó 1 bal oldalról átsétál a kapun, amelyet versmondó 2-3 tart.

Versmondó 1:

Oh szabadság, hadd nézzünk szemedbe!
Oly sokáig vártunk rád epedve,
Annyi éjen által, mint kísértet,
Bolygott lelkünk a világban érted

Oh tekints ránk, főséges szabadság!
Vess reánk egy éltető pillantást,
Hogy erőnk, mely fogy az örömláztól,
Szaporodjék szemed sugarától.

Versmondó (erős hangú fiú) túlritmizálva mondja, közben a többi szereplő ritmusra dobbant.
Ki a zászlót az utcára,
aki legény, mind alája.

Hej, legények, lóra, lóra,
Így szól Kossuth toborzója.

Hang: trombita, vihar mp3 – Közben két oldalról az összes szereplő libasorban átvonul a p-f-z kapu alatt, majd egy csoportba rendeződik a színpad közepén. Zászlóval átvonul a színpadon egy fiú. Ha mindenki beáll, kiáltja: Előre katonák,

előre magyarok!

A szereplők dobogással, mozgással jelenítik meg a csatát.

A kórus a színpad elejére áll.

Ének: ismételve

Európa csendes, újra csendes,

Elzúgtak forradalmi...

Szégyen reá! lecsendesült és

Szabadságát nem vívta ki.

Európa csendes, újra csendes,

Elzúgtak forradalmi...

Szégyen reá! lecsendesült és

Szabadságát nem vívta ki.

Európa csendes (elhalkul)

Közben a szereplők kisterpeszben, lehajtott fejjel, összeszorított ököllel állnak.

Hang: vihar mp3

Az összes szereplő leguggol, mozdulatlanul vár. 2 kicsi (1. osztályos) készenlétben a színpad mögött.

Zene: madárcsicsergés, majd Emeld föl fejedet... mp3

A hangra hátulról két irányban elindul a két kicsi. Mozgásos jelenet (fogócska, tánclépések) után a sorok szélén guggoló szereplők vállát megérintik, mire a szereplők soronként felállnak.

Meghajlás, levonulás.

Ezen a linken megtekinthető a műsor:

<https://www.youtube.com/watch?v=d9SYYJjpOGE>

A közoktatásban közel 250 éves múltra visszatekintő állami felügyeletnek különböző céljai, módszerei és működési rendszere volt a múltban, ám az eltelt idő hosszúsága ellenére sok a hasonlóság a régi és a jelenlegi felügyeleti rendszer között. A továbbiakban a legfontosabb szempontok alapján összevetem, hogy miben egyezik meg a ma használt, működtetett rendszer az állami felügyelet megjelenésétől eltelt időszak legjelentősebb rendelkezéseivel, eszközeivel, következményeivel.

CENTRALIZÁLTSÁG

Az államnak már 1776-tól kifejezett szándéka volt, hogy központosítva felügyelje a közoktatást, elvéve ezt a jogot az egyházaktól annak érdekében, hogy megszabhassa intézményeinek működési rendjét, szerkezeti felépítését, ellenőrzését és irányítását. A centralizáltság szükségességét minden korszakban más-más ideológia alapján magyarázták, de mindegyikben közös volt az a szempont, hogy az oktatást a politika és az állam szolgálatába kívánták helyezni. A felvilágosodás idején elsődleges cél volt a „hasznos emberek” kinevelése, ennek pedig elengedhetetlen feltétele volt az, hogy egy, az uralkodó által összefogott, jól szervezett állami rendszer biztosítsa az oktatás minőségét. Ez a tekintélyelvű központosítás a felvilágosult abszolútizmus teljes időszakára jellemző volt, egészen a kiegyezésig, amikortól is inkább demokratikusabb, liberálisabb oktatási, s egyben ellenőrzési rendszert alakítottak ki. Ezután ismét egy tekintélyelvű időszak következett, mely két erősen központosított időszakot is jellemezett: a két világháború közti időszakban a centralizálás fontosságát a keresztény nemzeti nevelés szükségességével, a szocializmusban pedig a szocialista világképnek megfelelő emberek nevelésének fontosságával

magyarázták. A mai centralizáltság – úgy vélem – a legtöbb rendszer eszményéből átvett egyes elemeket: ma is fontos, hogy az állam számára „hasznos”, megfelelően művelt embert („jó állampolgárt”) neveljen az iskola, és a nevelés során különös hangsúlyt kap napjainkban is a keresztény nemzeti eszmék átadása az közoktatás (köznevelés) területén. Ugyanakkor ma a centralizáltság más szempontokból is fontossá vált: manapság a központosítás kiterjed a nevelés szinte minden szegmensére. Ma az állam ellenőrzi a tankönyvek, taneszközök használatát, a tantervek és tanmenetek betartását, az integrált oktatás megvalósulását, a differenciált tanítás meglétét, a korszerű pedagógiai módszerek alkalmazását.

A tankerületek megjelenése a centralizálás egyik alapköve: csak akkor tud egy központosított rendszer

hatékonyan működni, ha biztosítva van az ország minden pontján megvalósuló, azonos szempontrendszer alapján értékelt oktatás/nevelés. A Mária Terézia idején megjelenő tankerületeket a tankerületi főigazgatók irányították, akik kétévenként ellenőrizték az ő kerületükbe tartozó iskolák állapotát, valamint a pedagógusok munkáját. Számuk a legtöbb időszakban nőtt: kezdetben 9 tankerület működött, ma ez a szám 198 járási- és 19 megyeközpontú tankerület létezik. Voltak persze olyan időszakok is, amikor számukat csökkentették, de a gyakorlat során bebizonyosodott, hogy minél több ellenőrzési pont működik, annál hatékonyabban tud megvalósulni a centralizáltság. (Igaz persze, hogy az 1993. évi törvényt 1995-ben módosító országgyűlési törvény megszüntette a területi oktatási központokat, vagyis a tankerületeket¹, megsza-

kítva ezzel egy 200 éve működő rendszer hagyományait, de közel húsz év tapasztalatai alapján 2013-ban felismerték, hogy mégis szükség van a rájuk.) Elmondható tehát, hogy bár a mai tankerületi rendszer felosztottságban jelentősen eltér a Ratio Educationis idején létrehozottól, de működésének célja, azaz a felügyelet és ellenőrzés tulajdonképpen a mai napig érvényesül. Akárcsak régen, ma is tankerületnek hívjuk az egyes területi oktatási központokat, s az élükön álló vezetőnek ma is tankerületi igazgató a neve.

A tanügyirányító testületek a mindenkori tankerületeket és tulajdonképpen az egész magyar oktatási rendszert fogták össze, bár az egyes időszakokban más-más volt a nevük. Mária Terézia idején a Helytartótanácsnak alárendelt Tanügyi Bizottság látta el a felügyeletet, melynek elnöke ellenőrizte a tan-

kerületi igazgatók tevékenységét. Később a vallási- és közoktatásügyi miniszter vette át ezt a szerepet, ekkoriban egy személyben felelt a tanügyirányításért, ő alá tartoztak a tankerületi igazgatók. Ma ugyancsak megfigyelhető ez a fajta központosítás: a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK) látja el azt a szerepet, amit az imént említett Tanügyi Bizottság, de az emberi erőforrások minisztere, és az államtitkárok is nagy hangsúlyt kapnak a köznevelés irányításában, akárcsak régen a vallási- és közoktatásügyi miniszter.

Ugyancsak a centralizálást segítette, segíti a a rendeleti úton történő irányítás, mely azért jött létre, hogy még inkább pontosítsa azoknak a területeknek a működését, amelyeket a törvények már nem tudnak részletekbe menően szabályozni. Ez a fajta irányítás már a kezdetektől fogva létezett a közoktatás rendszerében, hiszen már maga az I. Ratio Educationis is rendelet volt, s a későbbiekben is rendeletek „finomították” a törvényekben foglalt szabályokat. Ma is ugyanilyen rendszer alapján történik a köznevelés szabályozása: a törvények mellett kormányrendeletek és miniszteri rendeletek alapján irányítják a köznevelési intézményeket és a bennük folyó pedagógiai munkát.

A centralizáltság fenntartásában jelentős szerepet játszik a felügyelet és az ellenőrzések megvalósulása.

Ahhoz, hogy egy központosított oktatási rendszer hatékonyan működjön, elengedhetetlen az ellenőrzés bevezetése közoktatásban. Már a kezdetektől, 1777-től megjelent az oktatás ellenőrzésének igénye, mikor is a tankerületi igazgatónak és a tanfelügyelőknek kétévente fel kellett keresniük az iskolákat, s ott átfogó ellenőrzést kellett végrehajtaniuk. Ez az ellenőrzés kiterjedt az iskola gazdasági működésére, pedagógiai munkájára és infrastrukturális ellátottságára is. A dolgozatomban korábban már tárgyalt 1883 évi törvény 46. §-ában részletesen szabályozzák a tanfelügyelők alá tartozó iskolalátogatók feladatait – ezekkel összevetve a mai tanfelügyelők teendőit igen sok hasonlóságot találunk: megfigyelő-tanácsadó szerepük volt, nem volt intézkedési jogkörük, jelentéseket kellett írniuk, figyelmet fordítottak a pedagógusok továbbképzéseire, s megfi-

gyelték az iskolák külső-bel-ső rendjét. A későbbiekben hangsúlyt kapott a politikai ideológiának megfelelő nevelés megvalósulásának megkövetelése és betartatása is. Ehhez szorosan kapcsolódott, hogy a szakfelügyelők már „élet-halál urai” voltak: ők már minősítettek, és komoly következményekkel jártak a vizsgálataik.

Ma a tankerületi igazgatók több feladatot is ellátnak: „a tankerületi igazgatók főbb feladatai az illetékességi területükön működő köznevelési intézmények irányítása, pedagógiai munkájának koordinálása, kapcsolattartás az intézményvezetőkkel, pedagógusokkal és a köznevelés egyéb szereplőivel; rendszeres jelentések és adatszolgáltatások készítése; és bizonyos esetekben az intézmények működési feladatainak ellátása.”² E feladatokat már korábban is el kellett látniuk a tankerületi igazgatóknak, tehát eb-

ben is egyezés mutatkozik a korábbi és jelenlegi rendszerek között. Az ellenőrzések számát tekintve sincs nagy eltérés a korábbi időszakokhoz képest: régen kettő, ma háromévente történt/történik az ellenőrzés.

A TANFELÜGYELET ÉS AZ ISKOLASZÉKEK

A tanfelügyelők feladatai kezdetben két részből álltak: ők látták el mind a szakfelügyeletet, mind pedig az általános tanfelügyeletet. A mai tanfelügyelethez leginkább a dualizmus idején működő tanfelügyelet áll a legközelebb, mikortól különvált a szakfelügyelet és az általános tanfelügyelet. A szakfelügyelet, akárcsak napjainkban, már akkor is az egyes tantárgyak oktatásának ellenőrzéséről szólt, a tanfelügyeletnek pedig elsősorban a megerősítés és a fejlesztés (volt) az elsődleges célja, nem pedig a hibakeresés.

Az iskolaszék elnevezés kez-

detben egy elsőfokú hatóságot takart, melynek feladata a tankötelezettség, valamint a működés anyagi, tárgyi és személyi feltételeire vonatkozó törvényi előírások érvényesítése, továbbá az intézmény tevékenységének felügyelete, és a községi eljárás rendszeres tájékoztatása volt. Később, az iskolák államosításával, a tanácsok megalakulásával az iskolaszékek megszűntek. „Az 1993. évi közoktatási törvény visszaállította az iskolaszék intézményét az iskolai nevelő és oktató munka segítésére, valamint az intézmény működésében érdekelt csoportok és szervezetek együttműködésének előmozdítására a szülők, a nevelőtestület és a diákönkormányzat azonos számú képviselőiből. Az iskolaszék meghatározott esetekben döntési, illetve egyetértési jogot gyakorol; véleményt nyilváníthat az intézmény működésével kapcsolatos valamennyi ügyben, továbbá javaslattétellel élhet

minden lényeges kérdésben. Az 1993-as törvényre vonatkozó paragrafusait (60, 61) 1996-ban törvényben módosították.”³ Összegezve tehát azt állapíthatjuk meg, hogy az „iskolaszék” elnevezés egy közel 50 évet felölelő időszakot kivéve mindvégig működött, ám szerepe, feladata régen merőben más volt, mint napjainkban.

AZ ÉLETPÁLYA-MODELL

Az ellenőrzés és a minősítés mai elsődleges feladata az oktatás színvonalának és a pedagógiai módszerek korszerű használatának egységes biztosítása, de rögtön ezután következik az a kiemelt célja is, hogy a köznevelésben dolgozó pedagógusok számára egyfajta előmeneteli rendszert biztosítson pedagógusi munkájuk, kvalitásaik alapján. Ez a fajta „szakmai emelkedés” (ma: életpálya-modell) mindkét Ratió Educationisban megjelenik – tehát már rögtön az első két közoktatási rendeletben.

Az életpálya-modellben csak és kizárólag minősítési vizsgák és eljárások mentén lehet előre jutni, s ebben a modellben külön hangsúlyt kapnak a főiskolákról, egyetemekről frissen kikerült pedagógusok. Őket jelenleg gyakornokként alkalmazhatják az intézmények, és kétszer két évük van arra, hogy Pedagógus I. fokozatot szerezzenek. A gyakornokokat már az I. Ratio Educationis is kiemelt helyen jegyzi, hiszen őket tekintették a jövő zálogainak. Ennek megfelelően már akkoriban is nagy figyelmet fordítottak a szakmai fejlődésükre, segítőkkel való közös munkájukra. Ez ma is megjelenik: a gyakornokok mentortanár vezetésével fejlődnek, s jutnak el odáig, hogy mind pedagógiai, mind pedig szakmai téren alkalmassá válnak a fokozatváltásra.

A mai Pedagógus I. és II. fokozat régen nem vált ketté,

ez a jelenlegi szabályozásban újdonság, akárcsak a Mesterpedagógusi fokozat, melynek megszerzéséhez jelenleg legalább 14 éves szakmai gyakorlat és szakvizsga megléte szükséges. A mai tanfelügyelők is csak közülük kerülhetnek ki. A szakmai berkekben töltött minimumidő megléte viszont már nem újkeletű: az 1935. évi VI. törvény is feltételként szabja meg a tanfelügyelővé válásnál a legalább 10 éves pedagógusi munkát, és azt, hogy elismert szaktekintély legyen az, aki a későbbiekben a tanfelügyelői pozíciót betölti. Az pedig, hogy a tanfelügyelőnek kötelező munkaviszonyban állnia egy köznevelési intézménnyel, már az 1883. évi törvényben is jelen volt: csak az végezhetette a tanfelügyelői munkát, aki közben tanított is. Ma a tanfelügyelők (szaktanácsadók, szakfelügyelők) óradíjazást kapnak azért, hogy a tanításon kívül ezt a tevékenységüket is folytatni tudják.

ÖSSZEGRZÉS

Cikkem témájául a magyar tanfelügyeleti rendszer kialakulásának és változásainak vizsgálatát választottam. Az első tanügyi rendelet megjelenése óta eltelt közel 250 év alatt sokat változott a közoktatás/köznevelés rendszere, sokszor módosult a célja, mégis észrevehető, hogy az ellenőrzési rendszer, nem változott olyan mértékben, mint az oktatás maga. A kezdeti, tulajdonképpen kezdetlegesnek is nevezhető közoktatási törekvések már az első pillanattól kezdve „igényelték”, hogy legyen egy olyan külső, viszonylag objektív szempontok alapján működő felügyeleti rendszer, mely biztosította az állam hatalmát a közoktatási intézmények és a közoktatás szereplői felett. Az elmúlt időszakban mindössze alig 30 év volt, amikor nem tartották szükségesnek a tan- és szakfelügyeleti rendszer fenntartását, hogy ehhez

szakembereket képezzenek ki, s biztosítsák a munkájukhoz szükséges szakmai és intézményi háttérrel. Persze ebben az időszakban is voltak kisebb törekvések a közoktatás felügyeletére, de ezek eltörpültek a korábbi évszázados hagyományokkal bíró tanfelügyeleti rendszerhez képest. Az elmúlt 30 év (jobbára rossz) tapasztalatai arra a felismerésre készítették az oktatást-nevelést irányító szakpolitikusokat, hogy külső kontroll nélkül nem lehet elvárni, hogy a nevelés egységes, célorientált és hatékony legyen annak minden szintjén és szegmensében – az óvodától a középfokú tanulmányok befejezéséig. Napjainkban elindult egyfajta törekvés arra, hogy a szakmailag és pedagógiailag is elismert, magasan kvalifikált pedagógusok segítsék, illetve minősítsék kollégáikat. Ez a szándék szintén megvolt már a közoktatás hajnalán: már az I. Ratio Educationis is említette azo-

kat, akik jogosultak voltak ellenőrizni a tanárokat. Témám kiválasztásakor arra vállalkoztam, hogy megvizsgálom: mik azok a pontok, melyek már egészen a tanfelügyelet első megjelenése óta jelen vannak a közoktatás/köznevelés és ellenőrzésében és segítségében, s arra törekedtem, hogy bemutassam, a napjainkban újjáéledő felügyelet milyen elemeket vett át a korábbi rendszerekből. Összehasonlításom kiterjedt a közoktatás célkitűzéseire, a tan- és szakfelügyeleti rendszer sajátosságainak, követelményeinek és feladatainak ismertetésére, valamint a pedagógusok előmeneteli lehetőségeinek bemutatására.

Napjainkban a pedagógus társadalom nem mindig van tisztában azzal, hogy a tanfelügyelők és a minősítést végző szakfelügyelők munkája nem azonos: míg előbbi támogat, addig utóbbi az értékelésre helyezi a hangsúlyt. A tanfelügyelet tehát – úgy vélem – ma elég negatív értelemmel bír a pedagógusok körében, holott szerepe elsődlegesen a segítség annak érdekében, hogy minél jobb lehessen az oktatás színvonala. E negatív jelentés valószínűleg az 1950-es évektől 1985-ig tartó időszak szakfelügyelőinek sokszor életeket, pedagóguspályákat tönkretévő döntéseinek nyomán alakulhatott

ki, illetve maradhatott a köztudatban, hiszen a mai pedagógusok közül még jócskán vannak olyanok, akik a 30 éves „szünet” előtt saját bőrükön tapasztalhatták meg, milyen, ha „jön a szakfelügyelő”...

Ma a tan- és szakfelügyeleti rendszer nem ideológiai és politikai alapon különbözteti meg egymástól a pedagógusokat, hanem szigorú szakmai szempontok alapján segít, illetve bírál. Véleményem szerint erre az ellenőrző- segítő- előmozdító munkára igenis szükség van, mert sajnos sok olyan pedagógus van a pályán, aki alkalmatlan a köznevelésben való részvételre, gyermekeink hatékony képzésére.

IRODALOM

- BENEDEK ANDRÁS:
A KÖZOKTATÁS
RENDSZERE. BME
PEDAGÓGIAI TANSZÉK,
BUDAPEST, 2012
- FINÁCZY ERNŐ: A MAGYARORSZÁGI
KÖZOKTATÁS MÁRIA TERÉZIA
KORÁBAN. I. AKADÉMIA, BUDAPEST,
1899
- HALÁSZ FERENCZ: A NÉPISKOLAI
TANFELÜGYELET REFORMJA. EGYETEMI
NYOMDA, BUDAPEST, 1897
- HALÁSZ GÁBOR: BEVEZETÉS AZ OKTATÁSI
RENDSZEREK ELMÉLETÉBE. IN: ISKOLAVEZETÉS ÉS
FEJLESZTÉS, A HOLLAND-MAGYAR ISKOLAVEZETŐ-
KÉPZŐ PROGRAM, TANANYAGA, JÁTE, SZEGED, 1993
- HALÁSZ GÁBOR: A KÖZOKTATÁSI RENDSZEREK
IRÁNYÍTÁSA. OKKER, BUDAPEST, 1996
- HÓMAN BALINT: A KÖZOKTATÁSÜGYIGAZGATÁS
ÚJJÁSZERVEZÉSE. MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI NYOMDA,
BUDAPEST, 1935
- MOLNÁR ÁLADÁR: A NÉPISKOLAI TANFELÜGYELET
KÜLFÖLDÖN ÉS HAZÁNKBAN. ATHENUM, PEST, 1872
- SZEBENYI PÉTER: VÁLASZÚTON A SZAKFELÜGYELET.
AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST, 1993
- INTERNETES FORRÁSOK:
FINÁCZY ERNŐ: AZ ÚJKORI NEVELÉS TÖRTÉNETE. 1927
[HTTP://MEK.OSZK.HU](http://mek.oszk.hu) [SZEKSZÁRD, 2015.03.12.]
- KELEMEN ELEMÉR: AZ 1777.ÉVI RATIO EDUCATIONIS JELENTŐSÉGE
A MAGYARORSZÁGI OKTATÁS
TÖRTÉNETÉBEN. IN: ELEKTRONIKUS KÖNYV ÉS NEVELÉS, V.ÉVF. 1.
SZÁM, 2003. [HTTP://EPA.OSZK.HU](http://epa.oszk.hu) [SZEKSZÁRD, 2015.03.10.]
- MÉSZÁROS LÁSZLÓ: A RATIO EDUCATIONIS
TUDÁSÉRTÉLMELZÉSE.
PMMIK.PTE.HU [SZEKSZÁRD, 2015.03.10.]
- SZABÓ K. ATTILA:ÉGY HATÁRKÖVET JELENTŐ DOKUMENTUM: I.
RATIO EDUCATIONIS. [HTTP://RMPSZ.RO](http://rmpsz.ro) [SZEKSZÁRD, 2015.03.25.]
- SZABÓ LÁSZLÓ: SZAKÉRTŐ ÉS SZAKTANÁCSADÓ A KÖZOKTATÁSBAN.
[WWW.KOVI-VEZETOKEPZES.HU](http://www.kovi-vezetokepzes.hu) [SZEKSZÁRD, 2015.04.10.]
- VÁMOSINÉ DR. MARUNÁK ÁGNES: AZ ÁLLAMI IRÁNYÍTÁSNAK ÉS AZ
OKTATÁS SZABADSÁGÁNAK A
TÖRTÉNETE AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN. 2014.
[HTTP://WWW.JOGIFORUM.HU](http://www.jogiforum.hu) [SZEKSZÁRD, 2015.03.21.]
- AZ 1777-IKI RATIO-EDUCATIONIS. FORDÍTOTTA ÉS
JEGYZETEKKEL ELLÁTTA: DR FRIML ÁLADÁR, KATH.
KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLET, 1913
[HTTP://MEK.OSZK.HU](http://mek.oszk.hu) [SZEKSZÁRD, 2015.03.10.]
- [HTTP://WWW.KISLEXIKON.HU/FEVLIGOSULT_ABSZOLUTIZ
MUS.HTML#IXZZ3LLYc8fQ](http://www.kislexikon.hu/felvilagosult_abszolutiz_mus.html#ixzz3LLYc8fQ) [SZEKSZÁRD, 2015.03.25.]
- ORSZÁGOS TANFELÜGYELET. KÉZIKÖNYV AZ ÁLTALÁNOS
ISKOLÁK SZÁMÁRA. AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERE ÁLTAL 2013. NOVEMBER 19-ÉN
ELFOGADOTT ÁLTALÁNOS ISKOLAI TÁJÉKOZTATÓ
ANYAG. [HTTP://WWW.OKTATAS.HU](http://www.oktatas.hu) [SZEKSZÁRD,
2015.04.10.]
- [HTTP://WWW.VERESFABALAP.HU/CONTENT/MI-
AZ-ISKOLASZEK](http://www.veresfabalap.hu/content/mi-az-iskolaszek) [SZEKSZÁRD, 2015.04.10.]
- [HTTP://WWW.JARAS.INFO.HU/TANKERULETE
K](http://www.jaras.info.hu/tankeruletek) [SZEKSZÁRD, 2015.04.10.]